

ISSN 0204-823X

Българско музикознание *Bulgarian Musicology*

XLVI / 2022 / № 3

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
Институт за изследване на изкуствата
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
Institute of Art Studies

- 100 ГОДИНИ ЛАЗАР НИКОЛОВ
100 YEARS LAZAR NIKOLOV
- Драгомир Йосифов* Едносъщият друг /
Dragomir Yossifov The Identical Other3
- Ангелина Петрова* Екзистенциални сблъсъци и хоризонти
Angelina Petrova на паметта за българския модернизъм:
фрагменти от словото на Лазар Николов
за Димитър Ненов, Любомир Пипков,
Константин Илиев / Existential Clashes and
Memory Horizons for Bulgarian Modernism:
Fragments from Lazar Nikolov's Talk
on Dimitar Nenov, Lubomir Pipkov,
and Konstantin Iliev.....29
- Петя Цветанова* „Прикованият Прометей“ на Лазар Николов
Petya Tsvetanova като алегория в света на една антиутопия /
Lazar Nikolov's "Prometheus Bound"
As an Allegory in the World of a Dystopia52

	<i>Музикален театър</i> <i>Musical theatre</i>	
<i>Петър Одажиев</i> <i>Petar Odazhiev</i>	Методологическо-практически и естетически принципи в творчеството на режисьора Стефан Трифонов – историческа перцепция / Methodologically Practical and Aesthetic Principles in Director Stefan Trifonov's Creative Activities: Historical Perception	64
	<i>Дебюти / Debuts</i>	
<i>Martin Link</i> <i>Мартин Линк</i>	Analytical Research as a Musicological Model / Аналитичното изследване като музикологичен модел	82
<i>Калина Томова</i> <i>Kalina Tomova</i>	Въведение в мензуралната нотация чрез примери от английския керъл репертоар от XV век / Introduction to Mensural Notation Through Examples from the Fifteenth-Century English Carol Repertoire	96
	<i>Рецензии / Reviews</i>	
<i>Ангелина Петрова</i> <i>Angelina Petrova</i>	Полина Куюмджиева, Юлиан Куюмджиев: „Немско-български музикален речник. Българско-немски музикален речник“ / Polina Kujumdzhieva, Julian Kujumdzhiev: “German-Bulgarian Musical Dictionary. Bulgarian-German Musical Dictionary”	120

100 ГОДИНИ ЛАЗАР НИКОЛОВ 100 YEARS LAZAR NIKOLOV

Едносъщият друг

*Драгомир Йосифов**

Резюме: На въпроса за едносъщността и различието е посветена немалка част от написаното. Това става на примера на кореспонденцията между Лазар Николов и Константин Илиев. 100-годишнината на първия вече е факт, 100-годишнината на втория предстои през 2024. Това не са просто цифри, а род аура, за която Валтер Бенямин казва, че е винаги „една отдалеченост, колкото и близка да е тя“. Предметното поле на текста е доста широко и – както обикновено при мен – не съвсем фокусирано. Обхваща типология на писмата, характерологични наблюдения, основани на нея, митологични и етимологически екскурсии, аналитични озарения и допускания, противопоставяния, бегли исторически скицирания, спомени. Лазар Николов и Константин Илиев са истински сложни фигури, неизчерпаеми, обемни. Особената и не точно линейна структура на текста отразява желанието ми да наподобя далечно сложните – разклонени и пресичащи се – индивидуални композиционни форми и на двамата.

Ключови думи: *Лазар Николов, Константин Илиев, епистоларен текст, семантика на езика, музикален език, стил на говорене, чист стил, Нова музика*

*...и в действителност не сме ли двамата с тебе
едни мили безумци? Едни безвредни маниаци?¹*

Текстът, който следва, е откъс от последната ми планова работа в Института за изследване на изкуствата при БАН. Беше ми

* **Д-р Драгомир Йосифов** – композитор, диригент и музиколог, Държавна опера Пловдив; e-mail: dragomir.yossifov@gmail.com

¹ Писмо от Константин Илиев до Лазар Николов от 9 април 1950 [Кюмджиев / Kujumdzhiiev, 2005, с. 42].

The Identical Other

Dragomir Yossifov

A considerable part of this writing is devoted to the question of sameness and difference. It is based on the correspondence between Lazar Nikolov and Konstantin Iliev. The 100th anniversary of the former is already a fact and the 100th anniversary of the latter is coming up in 2024. These are not just numbers, but something of an aura, of which Walter Benjamin says that it always represents “a remoteness, however close it might be”. The subject matter of the text is quite broad and not completely focused. It covers the typology of the letters, characterological observations based on it, mythological and etymological excursions, analytical insights and assumptions, oppositions, cursory historical sketches, and memories. The peculiar and not exactly linear structure of the text reflects the author’s desire to indicate some resemblance to the complex (branching apart as well as intersecting) individual compositional forms of both figures. The letters have been considered as independent textual units, but also as dialogical hermeneutic structures.

Keywords: *Lazar Nikolov, Konstantin Iliev, epistolary text, semantics of language, musical language, speaking style, pure style, New Music*

Dragomir Yossifov, PhD,
composer, conductor and musicologist,
State opera Plovdiv;
e-mail: dragomir.yossifov@gmail.com

Екзистенциални сблъсъци и хоризонти на паметта за българския модернизъм: фрагменти от словото на Лазар Николов за Димитър Ненов, Любомир Пипков, Константин Илиев

*Ангелина Петрова**

Резюме: Пишейки автобиографично, Лазар Николов оглежда пътя си чрез три фигури на модерността: Димитър Ненов, Любомир Пипков и Константин Илиев. Словото за тях, записано в тишината на себеразмисъла, нарушава немалко граници и поставя въпроси. Безусловно композиторът се позовава на естетиката на модернистичната автономност и на авангардния хоризонт. Текстове, обект на настоящата статия, попадат в сложното взаимодействие на канон и архив – две институции, които според Алайда Асман в постоянно то си взаимно дефиниране съграждат колективната памет. „Портретите“ на Димитър Ненов, Любомир Пипков и Константин Илиев, направени от Лазар Николов, са подстъп към препрочитане на културната памет.

Ключови думи: *Лазар Николов, модернизъм, XX век, идеологически канон, културна памет*

Пишейки автобиографично, Лазар Николов оглежда пътя си чрез три фигури на модерността: Димитър Ненов, Любомир Пипков и Константин Илиев. Словото за тях, записано в тишината на

* Проф. д-р Ангелина Петрова – Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ – София; сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките;
e-mail: angelinapetrov@abv.bg

Existential Clashes and Memory Horizons for Bulgarian Modernism: Fragments from Lazar Nikolov's Talk on Dimitar Nenov, Lubomir Pipkov, and Konstantin Iliev

Angelina Petrova

Writing autobiographically, Lazar Nikolov examines his own path on the basis of three figures of modernity: Dimitar Nenov, Lubomir Pipkov, and Konstantin Iliev. The words about them, written in silent self-reflection, overstep quite a few boundaries and raise a number of questions. Undoubtedly, the composer refers to the aesthetic of modernist autonomy and avant-garde horizons. The texts, being the subject of this article, come under the complex interplay of both the canon and the archives, i.e. two institutions which, according to Asman, build a collective memory by always defining each other. The "portraits" of Dimitar Nenov, Lubomir Pipkov and Konstantin Iliev did by Lazar Nikolov provide a foothold towards rereading cultural memory.

Keywords: *Lazar Nikolov, modernism, twentieth century, ideological canon, cultural memory*

Prof. Angelina Petrova, PhD,
"Prof. Pancho Vladigerov"
National Academy of Music – Sofia;
Music Department,
Institute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: angelinapetrov@abv.bg

„Прикованият Прометей“ на Лазар Николов като алегория в света на една антиутопия

Петя Цветанова*

Резюме: Претвореният античен мит в операта-оратория на Лазар Николов „Прикованият Прометей“ отключва възможността за различно тълкуване и интерпретация в различните исторически, социални и културни контексти. Във времето на написването и изпълнението на творбата през 70-те години на ХХ век се проявява херменевтиката на алегорията по отношение и на темите и героите на положената в творбата Есхилова трагедия, и на иманентномузикалните решения на композитора. В настоящата статия вложеният алегоричен смисъл на произведението се разглежда на равнището на мита, литературата и музикалния език. Алегорията е подход, който предполага дешифриране на посланието от страна на реципиента. В случая става дума обаче за скрита алегория, лишена от адресат, в чието огледало околният ѝ свят придобива образа на антиутопия.

Ключови думи: Лазар Николов, Прометей, алегория, антиутопия

Десетилетия след написването, изпълнението и звукозаписа на операта „Прикованият Прометей“¹ започват да излизат изворни

* Гл. ас. д-р Петя Цветанова – Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ – София; e-mail: cvetanovapetq@gmail.com

¹ Операта е композирана по българския превод на „Прикованият Прометей“ от Есхил, осъществен от Александър Ничев. Композиторият използва текста на трагедията почти изцяло, като прибавя и немски превод. Публичното си концертно представяне творбата дължи на инициативата, активността и организацията на Добрин Петков (1923 – 1987), който избира и „събира“ целия изпълнителски състав – солисти, хористи, инструменталисти, репетира с тях съобразно времето им, свободно от служебна ангажираност в различните институции и различните градове, в които работят. И през 1974 дирижира трите ѝ изпълнения – в Русе (24 март 1974), Пловдив (26 март 1974) и София (29 март 1974) [Ценов / Tsenov, 2015].

Lazar Nikolov's "Prometheus Bound" As an Allegory in the World of a Dystopia

Petya Tsvetanova

The ancient myth "Prometheus Bound" used by Lazar Nikolov in his opera-oratorio of the same name unlocks the possibility of various interpretations in a wide range of historical, social and cultural contexts. Nowadays Nikolov's "Prometheus Bound" is appreciated as one of the most significant works in Bulgarian music. At the time of writing and performing the opus in the 1970s, the hermeneutics of the allegory became clear in relation to both the themes and characters of Aeschylus' tragedy set in the composer's work and immanent musical decisions. In the present article, the embedded allegorical meaning of the composition is considered at the level of myth, literature and musical language. Allegory is an approach that involves deciphering the message on the part of the recipient. In this case, however, we are talking about a hidden allegory, devoid of an addressee, in whose mirror the surrounding world acquires the image of a dystopia.

Keywords: *Lazar Nikolov, Prometheus, allegory, dystopia*

Asst. Prof. Petya Tsvetanova, PhD,
"Prof. Pancho Vladigerov" National Academy of Music, Sofia;
e-mail: cvetanovapetq@gmail.com

МУЗИКАЛЕН ТЕАТЪР MUSICAL THEATRE

Методологическо-практически и естетически принципи в творчеството на режисьора Стефан Трифонов – историческа перцепция

*Петър Одажиев**

Резюме: Настоящият текст е фрагмент от по-обстойно изследване на развитието на постановъчните принципи и подходи на изявени български оперни режисьори от различни творчески поколения, което на базата на техни публикации в по-теоретичен контекст анализира водещите им постановъчни жанрово-стилистически принципи, естетика и подходи. С фокус върху проблемите на творческо-постановъчни компоненти на методологичния и интерпретативния режисьорски инструментариум на оперния режисьор Стефан Трифонов и през призмата на личната му самооценка и характеристика на творческия стил, текстът извежда обобщения по методологическо-практически и естетически въпроси на режисьорската проблематика.

Ключови думи: *Стефан Трифонов, оперен режисьор, режисьорска методология*

*Пътят ми осян бе със тръни.
И сред тръните намерих своя брод.*

Това е мотото, което оперният режисьор Стефан Трифонов (1922 – 2007) поставя към текста на мемоарите си „Живях за операта“ – безценен документ за съдбата и творчеството на изтъкнатия творец, с огромен принос за професионализацията на българския

* Гл. ас. д-р **Петър Одажиев** – музикално-театрален и филмов режисьор, Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив; e-mail: peteoda@gmail.com

ВТО, 1984 [Pokrovskiy, Boris Aleksandrovich. Stupeni profesii. Moskva: VTO, 1984].

Русков, Руско. Учебен оперен театър при Държавната музикална академия от създаването му до наши дни. София: Гард, 1992 [Ruskov, Rusko. Ucheben operen teatar pri Darzhavnata muzikalna akademiya ot cazdavaneto mu do nashi dni. Sofia: Gard, 1992].

Трифонов, Стефан. Живях за операта. София: Гея-Либрис, 2007 [Trifonov, Stefan. Zhivyah za operata. Sofia: Geya-Libris, 2007].

Ценова, Миглена, Розалия Бикс, Анелия Янева, Румяна Каракостова. Процеси в развитието на българския музикален театър. София, ИИИЗк – БАН, 2003 / Tsenova, Miglena, Rozaliya Biks, Aneliya Yaneva, Romyana Karakostova. Protsezi v razvitiето na balgarskiya muzikalen teatar. Sofia, 2003, IAS – BAS], http://musicart.imbm.bas.bg/p/bg_musikalenteatur1.html (23.08.2022).

Methodologically Practical and Aesthetic Principles in Director Stefan Trifonov's Creative Activities: Historical Perception

Petar Odazhiev

This text is a fragment of a more comprehensive *study* of the development of staging principles and approaches of prominent Bulgarian opera directors from various creative generations, *which* on the basis of their publications in a more theoretical context analyses their pivotal genre-stylistic staging principles, aesthetics and approaches. With a focus on the creative and stage components of the methodological and interpretive directorial toolkit of opera director Stefan Trifonov and also through the prism of his self-evaluation and characterization of what a creative style is, the text summarizes the methodologically practical and aesthetic issues of directorial problematics.

Keywords: *Stefan Trifonov, opera director, directing methodology*

Asst. Prof. Petar Odazhiev, PhD
music theater and film director,
Academy of Music, Dance and Fine Arts
„Prof. Asen Diamandiev“ – Plovdiv;
e-mail: peteoda@gmail.com

ДЕБЮТИ / DEBUTS

Analytical research as a musicological model

*Martin Link**

Abstract: The analytical investigation of music composed in the past is one of the most manifest aspects of musicology which enables insight through a variety of methods. However, analysis and music theory have experienced different allocations in the history of music. This article firstly wants to point out different concepts of musicological research and analysis by investigating their historical development. Consequently, the important role of analytical research in contemporary music will be underlined with three examples of compositions from the 20th century. It becomes evident that especially contemporary artworks demand an interdisciplinary-analytical approach because of their striking new characteristics such as electroacoustic music or open forms. Thus, analytical strands are required more than ever in the avant-garde together with an interdisciplinary horizon in musicology.

Keywords: *music theory, musicology, contemporary music, new musicology, analysis*

Introduction

The legitimation of musical historiography is different from the legitimation of political historiography. It differs in that the relics of the

* **Martin Link, PhD** – Musikwissenschaftliches Seminar, Westfälische Wilhelms Universität Münster, Germany; e-mail: martinlink89@hotmail.com

Аналитичното изследване като музикологичен модел

Мартин Линк

Аналитичното изследване на музика, композирана в миналото, е един от най-изявените аспекти на музикологията. При все това в историята на музиката музикалният анализ и музикалната теория са били поставяни в различни отношения и позиции. Настоящата статия се опитва да представи някои концепции за музикологичните изследвания и музикалният анализ чрез проследяване на историческото им развитие. В диалог с възгледите на представители на т.нар. „нова музикология“ (оформила се през 80-те години на ХХ век в САЩ и съчетаваща понякога еkleктично подходи от културологията, социологията, джeндър-изследванията и т.н., в това число и историята) се изтъква важността на музикалноаналитичния подход в изследванията на съвременна музика. Приемайки факта, че интердисциплинарността се използва като *Summum bonum* при почти всяка научна теза, авторът смята, че този идеал все още предстои да бъде постигнат. Върху примера на три композиции от втората половина на ХХ век („Pithoprakta“ от Янис Ксенакис, „Zyklus“ от Карлхайнц Щокхаузен и „Thema (Omaggio a Joyce)“ от Лучано Берио) авторът подчертава, че поради своите нови специфики, например в случаите на електроакустичната музика или отворените форми, съвременните творби в особено висока степен налагат съвместяването на интердисциплинарни подходи и музикалноаналитични техники. Така музикалноаналитичните направления и интердисциплинарните хоризонти в музикологията се оказват необходими повече от всякога в изследването на музикалния авангард.

Ключови думи: *музикална теория, музикология, съвременна музика, нова музикология, анализ*

Д-р Мартин Линк,
Музикологичен семинар,
Вестфалски Вилхелмов университет
Мюнстер, Германия;
e-mail: martinlink89@hotmail.com

Въведение в мензуралната нотация чрез примери от английския керъл репертоар от XV век

Калина Томова*

Резюме: Мензуралната нотация не е застъпена като изследователски обект в българското музиковедение. Нуждата от въвеждане на основните ѝ принципи и правила на български език е от ключово значение за осигуряването на по-широка достъпност до музикалните източници, нотирани с тази система. Настоящият текст, опирайки се на основни трудове за ранните нотации, цели да попълни тази липса в музиковедението ни, като въведе в употреба на български език главните механизми, чрез които функционира бялата мензурална нотация. Илюстративните примери в статията са от четирите основни ръкописа, съдържащи английския керъл репертоар от XV век. Представени са нотните стойности, лигатурите, видовете мензурации, основните правила за перфектност, имперфектност и ритмическа алтерация, видовете нотационни точки, както и принципите за оцветяване.

Ключови думи: мензурална нотация, правила, керъл, ръкописи, въвеждане

Мензуралната нотация като цяло не попада във фокуса на българския музикалнотеоретичен интерес, защото репертоарът, който подлежи на такова нотирание, също липсва като изследователски обект у нас. Нуждата от въвеждане в тази нотационна система се породила по време на работата ми върху английския керъл от XV век, записан с мензурална нотация, и поради тази причина илюстративните примери в статията са от ръкописите, съдържащи този репертоар. Към това се добави и фактът, че въвеждането на принципите и правилата на мензу-

* Калина Томова – докторант, сектор „Музика“,
Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките;
e-mail: kalina.tomova@yahoo.com

Introduction to Mensural Notation Through Examples from the Fifteenth-Century English Carol Repertoire

Kalina Tomova

So far there are no musicological studies in Bulgarian that discuss the problems of mensural notation. As a whole the music notated with this system falls outside of the musicological interest in the country. An introduction in Bulgarian of the main rules of mensural notation is needed in order to create a wider accessibility to the musical sources notated with this system. Using fundamental musicological studies of the last century, the current article aims to fill this lacuna in the Bulgarian musicological field by presenting the main principles and rules of white mensural notation. The musical examples provided are from the four main manuscripts containing the fifteenth-century English carol repertoire. Definitions and explanations are provided of the note values, ligatures, types of mensurations, main rules of perfection, imperfection and alteration, types of notational dots, as well as coloration.

Keywords: *mensural notation, rules, carols, manuscripts, introduction*

Kalina Tomova – PhD Student,
Music Department,
Institute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: kalina.tomova@yahoo.com

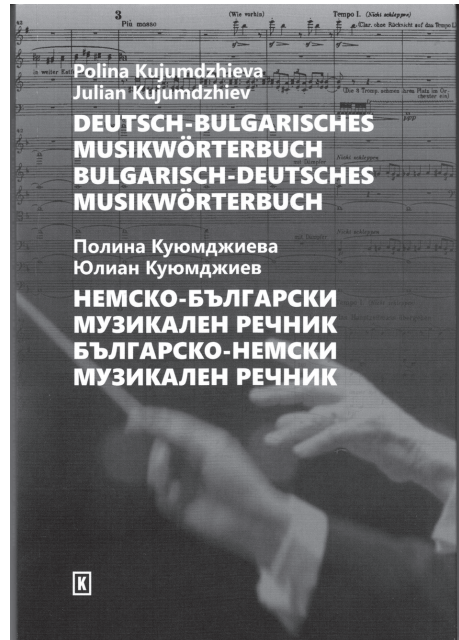
РЕЦЕНЗИИ REVIEWS

Полина Куюмджиева, Юлиан Куюмджиев: „Немско-български музикален речник. Българско-немски музикален речник“*

Ангелина Петрова

Преди почти две години, може да се каже в първите трудни месеци на прекъсване на научните комуникации под натиска на пандемията, се появи една актуална и по-необичайна в музикологичен дискурс, но пък необходима и наистина важна книга. Става дума за последното, разширено и догълнено из-

* Куюмджиева, Полина, Юлиан Куюмджиев. Немско-български музикален речник. Българско-немски музикален речник. Пловдив: Коала прес, 2020. 144 с. [Kujumdzhieva, Polina, Julian Kujumdzhev. Nemskobalgarski muzikalen rechnik. Balgarsko-nemski muzikalen rechnik. Plovdiv: Koala press, 2020. 144 s.]. ISBN 978-619-7536-77-5.

дание на *Немско-български музикален речник. Българско-немски музикален речник* с автори Полина Куюмджиева и Юлиан Куюмджиев.

Въпреки привидно непретенциозната си форма, това издание е резултат от многогодишно проучване на основните области и на проблематиката в музикална теория, музикологията и културологията, създавани на немски език. Полина и Юлиан Куюмджиеви са осъществили преводи на емблематични немски теоретични съчинения: „Пътят към новата музика“ на Антон Веберн, „Музикална естетика“ от Карл Далхаус. Те познават дълбоко и автентично терминологията и традицията на немската музикология и

между „музикалните светове“ все повече свързва езиковите представи. „Немско-български музикален речник. Българско-немски музикален речник“ е част от това доближаване и надрастване на границите между културите – именно богатствата на музикалната терминология ще

въведат измерението на разбирането, плътността на немския и българския езиков свят в областта на музиката, музикалната теория и музикологията. Ще се получи езиков обмен на висока скорост – мост между „езика за музиката“ в немския и българския речников фонд.

**Polina Kujumdzhieva, Julian Kujumdzhiiev:
“German-Bulgarian Musical Dictionary.
Bulgarian-German Musical Dictionary”**

Plovdiv: Koala press, 2020. 144 p.
(ISBN 978-619-7536-77-5)

Angelina Petrova

This publication is the result of many years of research into the main areas and issues in music theory, musicology and cultural studies created in German language. In the “German-Bulgarian Musical Dictionary” are exposed the most commonly used musical terms, musicological practices and texts are summarized, too. The book also covers the dynamic and up-to-date communication of theorists, but also of performers, conductors and so on from the end of the 20th and the beginning of the 21st century. The dictionary can be used not only by musicians, but also by people who read, interpret and translate music-philosophical, aesthetic, etc. texts.

Проф. д-р Ангелина Петрова
Национална музикална академия
„Проф. Панчо Владигеров“ – София;
Сектор „Музика“, Институт
за изследване на изкуствата,
Българска академия на науките;
e-mail: angelinapetrov@abv.bg

Prof. Angelina Petrova, PhD
“Prof. Pancho Vladigerov” ,
National Academy of Music – Sofia;
Music Department,
Institute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: angelinapetrov@abv.bg